

ÜNNEPI MEGEMLÉKEZÉS DOBY GÉZA PROFESSZORRÓL*

SOÓS GÁBOR
államtitkár

Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, Budapest

A volt tanítványok szerető hálájával, a munkatársak és a hálás utódok tiszteletével jöttünk ma össze a gödöllői Agrártudományi Egyetemen megemlékezni Doby Géza professzorról, születésének 100. évfordulóján. Arra a tudósra emlékezünk most, aki egész életét a tudománynak szentelte és aki egyike volt az egyetemi szintű agrárfelsőoktatás megteremtésének. A gödöllői Agrártudományi Egyetem tanárai, nevelői és hallgatói pedig az egyetem harminckét évvel ezelőtt megválasztott első rektorának munkássága és emléke előtt hajtják meg a tiszteletadás zászlaját.

Doby Géza — száz évvel ezelőtt — 1877. decemberében született és eredményes munkásságban eltöltött kutatómunka gyümölcsét, a szülői házból hozott áldozatkész oktató, nevelő tevékenységének gazdag tapasztalatait, következetes szakma-szeretetét, valamint mélységes emberségét hagyta gazdag örökségül ránk.

Ha Doby professzorról mindössze annyit mondanánk el, hogy a magyar növénybiokémiai tudomány megalapozójaként 1923-tól 1948-ig, negyedszázadon át hirdette az első magyar mezőgazdasági kémia tanszék éléről annak szükségességét, hogy a növénybiokémiai kutatásokat a mezőgazdasági termelés fejlesztése érdekében támogatni kell, ha pusztán csak a magyar mezőgazdaság fejlesztésért vívott közvetlen szolgálatát tekintenénk érdemének — nevét már akkor is őriznie kell a hálás utóknak és a tudományos megállapításait egyre inkább igazoló agrártudománynak. Doby Géza professzor szakadatlan harca a biokémia jelentőségének elismertetéséért azonban tevékenységének csupán egyik — jóllehet meghatározó — vonása. Tevékenysége, egész lénye, emberi nagysága, sokkal több ennél. Kilenc évtizedet átölelő életútját végigjárva olyan életmű tárul elénk, amelyből emberi nagysága tűnik ki; amely példaképe lehet a tudományt, az oktatást, a mezőgazdaságot és a haladást szolgáló szakemberek számos generációjának.

Emlékülésünk a száz éve született tudós, tudományszervező és tanár életművét, munkájának eredményeit, tanulságait, emberségét és sokszínű

*Doby Géza születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékülésen elhangzott előadás. Gödöllő, 1977. december 14.

fáradhatatlan egyéniségét hivatott felidézni. Szólni kell ezen alkalommal Doby Gézaról, a pedagógusról, méltatni kell akadémiai tevékenységét, meríteni kell tudományos módszereiből, iskolájából.

Milyen is volt Doby Géza professzor? Szocialista társadalmunk a közösségért kifejtett munka eredményességén keresztül ítéli meg az embert. Doby Géza tevékenysége és élete e magas szintű összehasonlítást eredményesen kiállta. Azok közé tartozott, akik cselekvés-sorozatukban — melyet köznapi nyelven hivatástudatnak nevezünk — önmaga kifejezésére, céljainak elérésére és adottságainak közérdekű hasznosítására tudatosan törekednek. A képességek emberséggel és következetességgel ötvöződve lehetővé tették, hogy sikeresen dolgozhasson ifjúkori vágyainak teljesüléséért, az egész tudomány fejlődéséért. Azok közé tartozott, akik megérték ifjúkori vágyaik teljesülését. Belső értékeire támaszkodva, tehetségére és szorgalmára alapozva, az egyetemi oktatás területén, kutató tudományos munkájában, szervező és vezető tisztségeiben egyaránt kiemelkedett. De a felfelé ívelő pályának minden pontján szerény, csendes mosolyú, ugyanakkor legyőzhetetlenül szilárd akaratú férfi haladt előre és tette azt, amit felkészültsége és meggyőződése szerint tennie kellett.

Doby Géza álmait, céljait következetesen valósította meg. Tudományegyetemi tanulmányainak befejezése után előbb a Budapesti Tudományegyetem II. sz. Kémiai Intézetébe került tanársegédnek, majd a Magyaróvári Mezőgazdasági Kísérletügyi Intézetben dolgozott 12 éven keresztül, s közben egy évet Berlinben és Párizsban töltött ösztöndíjaként. Már akkor kibontakozott a növények táplálkozása, valamint azok enzim-aktivitása közötti összefüggések tisztázását célzó sokoldalú kutatásainak eredményessége és büszkén idézzük emlékezetünkbe azt, hogy Doby Géza világ-viszonylatban az elsők között hívta fel a tudományos világ figyelmét a mikroorganizmusok enzimadaptációjának jelentőségére is. Már 1912-ben kimutatta a burgonya levélsodródás anyagsere jellegű okait. Tudományos kutató munkáját az alaposság és a jó megfigyelőképesség jellemezte. Számos tudományos eredménye első sorban annak köszönhető, hogy vérbeli kutatóként figyelmét olyan problémákra koncentrált, melyek mellett mások figyelmetlenül, közömbösen haladtak el.

Tevékenységének gazdag kibontakozása századunk 20-as és 30-as éveire esik. Az első virágzás kora ez. Tekintélyes egyetemi tanár, elismert tudós. Számos nemzetközi és hazai tudós társaság tagja. S miközben alkot, hűen ifjúkori eszméjéhez, terjeszti a tudományt, oktatja az ifjúságot, szakemberek generációit neveli fel. Példát mutatott arra, hogyan kell az időt és a munkát a kötelességek között szükségszerűen megosztani. A múltó siker, a hírnév és a társadalmi elismerés egész életében gazdagon hullott reá, de alkotó munkája kibontakozását hátráltatták kora társadalmának korlátai és a második világháború pusztításai. Ezekben a kritikus években volt a Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem rektora, majd prorektora lett. A magyar mezőgazdaság, a magyar föld

tudós szerelmese, nagy erkölcsi súlyt vett vállára, amikor 1943. szeptember 24-én megkezdte a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem kormányzását. A rektori láncot nehéz időkben, válságos körülmények között vette át, s valóban nagy életbölesességre volt szüksége, hogy a különböző feltornyosuló nehézségek, akadályok között megtalálja azt az utat, amely a reá bízott intézmény szellemi kincseinek, anyagi javainak és felszerelésének hiánytalan megőrzéséhez vezethetett.

A tapasztalt természettudós reális érzékével választotta ki az adott viszonyok között a leghelyesebb megoldást és a legeredményesebb utat a tudományok egyik fellegrvárának, nemzeti kincseink átmentése és az ifjúság megmentése érdekében.

Nemzetközi tekintélye és érdemei alapján érthető volt, hogy amikor a magyar kormány két évszázados vajúadás után az önálló Magyar Agrártudományi Egyetemet létrehozta, annak szervezésével Doby Géza professzort bízta meg. Ő lett az Agrártudományi Egyetem első rektora és az új típusú önálló egyetemi szintű agrárszakember-képzés tudományos alapjainak elhivatott szervezője.

Céljául tűzte ki, hogy a háborúban megsérült, elpusztult és hiányossá vált egyetemi épületeket és felszereléseket helyreállítsa és az oktatást mielőbb megindítsa. Emellett volt ereje arra, hogy elengedhetetlen feladatként dolgozzon az egyetemi oktató munka újjászervezésén, színvonalának emelésén is. Doby Gézának a rektornak, a tanárnak, a tudósnek és az embernek e hallatlan feladat megoldása — a háború sújtotta ország romjai között — oly ellentmondásos társadalmi viszonyok között — mint önként vállalt társadalmi kötelezettség teljesítése azért sikerülhetett, mert tudományos előrelátása, felkészültsége megértette és megérezte, hogy mit jelent a mezőgazdaság számára az önálló Agrártudományi Egyetem és a korszerű alapokra helyezett tudományos munka.

Doby Géza professzor 1948-ban az Agrártudományi Egyetem prorektora-ként vonult nyugállományba, de nyugdíjba vonulása után sem szűnt meg aktív tudományos tevékenysége. A cél, amelyre feltette életét, az évek múlásával egyre inkább valóra vált. Nemcsak munkakedve fokozódott, hanem megfigyelései és megállapításai mind eredetibbekké és pontosabbakká váltak. Az MTA Talajtani és Agrokémiai Intézetének szaktanácsadójaként az ifjú kutató nemzedéknek egészen élete utolsó pillanatáig fáradhatatlan tanácsadója és útbaigazítója volt. Szinte hihetetlennek tűnik, hogy 82. esztendejében járt, mikor élete nagy műve a „Növényi biokémia” megjelent. Egész élete kutatási tájékozottságát ebben a könyvben — mely 1965-ben angol nyelven is megjelent — foglalta össze, amely határainkon túl is nagy nemzetközi érdeklődést váltott ki. Doby Géza életművének elismerését, személye társadalmi tiszteletét fejezte ki kormányzatunk, amikor 85. születésnapján a „Munka Érdemrend” arany fokozatával tüntette ki. Doby Géza tisztában volt a célokkal, biztos kézzel választotta ki a módszereket és mérlegelte a lehetőségeket. 91 éves korában,

második virágzásának teljében, búcsúztunk el tőle. Élete utolsó pillanatáig megőrizte csodálatos energiáját és folytatta erőfeszítéseit a mezőgazdasági tudomány fejlődéséért. Munkájának eredményeit, tapasztalatait barátai, tanítványai fejlesztették tovább. Tevékenysége alkotó és maradandó részét képezi a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság egyre fejlődő tudományos hátterének. Az általa szervezett egyetem és agrároktatás soha nem látott fejlődésen ment keresztül. A ma oktatói, kutatói, gyakorlati szakemberei végigjárták azt az utat, amelynek az alapozásánál Doby Géza nem sajnálta erejét, szakmai tudását. Az Emlékezés nemcsak tisztelet- és kegyelet-adás a nagy tudósnak, az embernek, hanem elkötelezettség is, hogy Doby Géza tanításait, hagyatékát, szakmaszeretetét a ma és a jövő nemzedéke felhasználja és érvényesíti szocialista mezőgazdaságunk fejlesztésében dolgozó népünk javára.